

SLOVENIJA.

List 91.

V petek 13. Listopada

1849.

Slovenija izhaja vsaki teden dvakrat, in sicer vsaki torek in petek. Predplačuje se za celo leto v založnici v Ljubljani 7 gold., za pol leta 3 gold. in $\frac{1}{2}$, za ene kvatre 1 gold. in 45 kr. Za celoletno pošiljanje na dom v Ljubljani se odraha še $\frac{1}{2}$ gold. Za po pošti pošiljano Slovenijo je celoletno plačilo 8 gold., polletno 4 gold., za ene kvatre 2 gold.

Foederalizem v Austrii.

Zlo bi se motil, ako bi mislil, da je veliki boj današnjega časa, boj absolutizma proti demokraciji; ko bi temu tako bilo, bi na Francoskem, kjer so že na mejo demokratiških skušenj dospeli, nikake politične stranke več ne bilo.

Ta boj, ki se zares v razni obliki prikazuje, se je vžgal med centralisti in foederalisti. Posebno pri nas je jez vednih idej tako velik, da ga vsak prosti človek viditi mora.

Pa tudi zmaga ni dvomljiva; postavni red je po celi Evropi uveden. Je li mehanska sila bajonetov bila, ki je tako velik nasledek imela? Nikoli. Evropa je razumela, da foederativne ideje, ako niso pametno omejene, potrebnost ne zadostijo. Foederativne ustave stoje posebno na nižji stopni politične izobraženosti, in primere v nedoraslih ameriških svobodnih državah se ne moramo v naših okoljih poslužiti.

Razlog, kterega se avstrijski foederalisti posebno radi poslužijo, in kateri je po naši vedbi edini, ki ima nekoliko veljave, je ta, da se nekemu narodu poleg tega morajo pripustiti različne narave in navade, različne misli in stanje izobraženosti, da se sam iz sebe organsko razvija.

Jasno je, da je ta theoria, ravno zavolj različnosti, na katero se opira, z časom nar različniše in nasprotniše forme razvila. Velike Avstrije bi daleč ne moglo več biti, in tuje sredništva bi kmalo vničile brez cilja semtertje gibavno foederativno državo. Vedno lakomni provincialni dobički, bi ljuto narodnostim protile; politična nedorašenost, ki še povsod vlada, bi tak kaos učinila, kakoršnega še ni bilo, kar svet stoji.

Kako pa je to, da ima ta netemeljna zmisel še vedno svoje zastopnike? menimo, da ima to dvojni vzrok. Pervi je, kar ne moramo tajiti, da se je v Avstriji pred marcem pr. l. rodilo veliko in globoko nezaupanje, kterega nasledki še zdaj čutimo. Zraven tega mi tudi mnogo tega, kar se v foederativno-opositionalni zmeri godi, ljudem brez znanosti in vesti pripisujemo, ki bi radi v zaželjeni foederativni državi z svojo sredno pametjo neko važnost si pridobili. Brez Cesarjevega duha bi bili radi prvi v vasi.

Vlada pa naj napreduje kakor je začela; z vezo sloge naj ovije dežele in narode, mnogopokazavajočih protivnost naj poravna, naj svobodo v Avstriji vstanovi, in pred drugim naj pazi, da se toliko ljubljena ravnopravnost ne preverže v nasprotno — v razpadanje in separatizem.

Večina naroda ji zaupno na strani stoji.

Tako pišejo Praške novine; mi podamo odgovor iz Narod. novin, s kterim smo popolnoma enakih misel:

„Prazni govor, da večina naroda z ministri enako misli in vanje zaupanje ima, navadno vladne novine v en dan trobijo.“

Ali vsakemu — hočeš al nočeš — mora v glavo pasti, da mora prašati, zakaj derži ministerstvo, ki zaupanje večine naroda vživa, to večino naroda, ki z njim enako misli, v obsestnem stanu?

Kako je to, da ministerstvo državnega zbora ne pokliče, da pokaže vsem takim pre-

kuconom (taki smo mi), ki ne verjejo ministerstvu, da večina do njega zaupanje ima in z njim enako misli, da bo ljudstvo tudi večino ministerskih poslancev zvolilo? Zakaj pošilja ministerstvo, ki ima večino naroda zase, po vsih, tudi pokojnih deželah (kakor je Česko) toliko vojakov? Zakaj ministerstvo, s kterim večina naroda enako misli, tiskarno svobodo skor po celem carstvu zatira? To so nekatere osebne dvombe o tem zaupanju.

Kar foederalizem v obče zadene, mislimo, da se tako važna in velika reč ne more s tako neslanim in poveršnim sostavkom dokazati. Mi se silno čudimo tej novi znajdbi, da v Evropi ni boja demokracije z despotizmom, marveč foederalizma z centralizacijo! Škoda je res, da ta sostav ne pravi, da je boj republike z monarhijo, ker dobro vemo, da sovražniki vse foederaliste na ravnost za skrivne republikance zglašujejo.

Tudi mi smo v verstvi odkritih foederalistov, ali naš glavni dokaz za potrebnost foederacije je ves drugačen, kakor ga ta sostavek naznani.

Naš glavni razlog, kterega smo že večkrat izrekli, je, da vsaki narod po svojem prirojenem nagonu politično samostalnost neprehljivo išče. Ta prirojen nagon avstrijskih narodov bi moral na vsako vižo državo prekucniti. Samo po foederativni ustavi je mogoče avstrijskim narodom toliko samostalnosti dati, kolikor je mogoče brez razterganja državne centralne oblasti, in le tako zamorejo narodi vživati večidel vse svoje pravice in koristi v zavezi z vsimi prednostmi velike in močne države. To je glavni razlog avstrijskih foederalistov. V bodočih zborih bomo vidili, ali bo foederalizem ali centralizem vžugal, h kteremu se dozdažno ministerstvo očitno spozna.

Austrijsko Cesarstvo.

Slovenska dežela.

Ljubljana 10. listopada. Zadnji smo v nekem časopisu brali, kok so Berlinarji s svojim ministram notrajnih zadev z. g. Manteuffelam zadovoljni. Vsak dan se kaj od njega zve, kar njegovo priljudnost spričuje. Pred kratkem se je on, kakor prost mestnjani oblečen, zvečer v neko kerčmo podal, od ktere so že vohoni zatrosili, de le demokrati in republikanci zahajajo. Minister se za mizo vsele, vol pije, in si fajfco nabaše. Pričkanje drugih gostov, ki so se ravno čez državne naprave pomenkvali, ga k družbi povabi, de tudi on besedo povzame. Nobeden ne misli, de zdaj minister tu beseduje. Njegov govor: ki se tak lepo veže, vse pričujoče od tega kar minister razlaga prepričati jame, kar eden gostov g. ministra spoznavši na ves glas zavpije: Živio minister Manteuffel! vsi drugi gostovi, od začetka osupnjeni, mu gromeci „Živio“ zakriče! gospod minister jih nagovori, in ta „Živio“ ki je od začetka le njemu veljal na celo ministerstvo oberne, in z oblubo še večkrat ne kakor minister ampak kakor mestjan les zahajati kerčmo zapusti. — To bravši smo iz globočine serca zdihovali; da bi pač tudi v Ljubljani več Manteuffelov imeli! Tudi pri nas se dokaj govori od krajev, kir se de-

mokrati zbirajo, ktrih se mora vsak pošten mož varno ogibat, in kir je v očeh marsktirih gospodov vsak ktir le terdi, de smo mi Krajci Slovenci, eo ipso „ein Demokrat“ je vsaka družba tacih Slovincov demokratiška in prekucijska. Mi bi to reč ne spomnili, ako bi se tudi iz ust uradnikov take neslane besede ne slišale. Mi le vprašamo ali se tak govor ustavnemu uradniku spodobi? Al ni dolžnost uradnika, če od kake derzavnim obstoju nevarne dužbe zve, se od njeniga namena prepričati, in ako je za nevarno spoznana, jo tudi prepovedati. Al bi ne bilo lepo od naših uradnikov ako bi oni Manteuffela posnemati hotli? Marsktir razpor bi po taki viži nehal, ki po lažnjivim natolcevanju zmirej več postane. Stara birokratia se za to ni pečala, kar se čez njo govori, ker je ona le od Berichtov in aktov životarila. Novi uradniki pa morajo po dani ustavi ravnati, njih dolžnost je, se za javno mnenje pečati, in ne vsaciga, ktir njih naprav nevtigama ne hvali koj za republikanca ovadit. Uradniki morajo pomagat pomenljive besede našiga mladiga cesarja „Viribus unitis“ vresničiti, kar se gotovo ne bode zgodilo, če bojo tudi oni seme razpora za naprej raztrosili. Uradniki si morajo, brez de bi se eni ali drugi stranki vdali, zaupanje vsih pridobiti skušat, kar se pa gotovo ne bode zgodilo, dokler po vstavi, ktira vsacimu svobodo mnejna pusti, ne ravnajo, —

Iz Koroškega zvemo de je pri ondotni komisiji za sodniške urade posebno en gospod ktir od Slovincov na koroškem kar nič vedit noče, po njegovi misli na koroškem nikir ni slovenskih uradnikov potreba, kir tudi med Slovinci vsak ktir z sodbo kaj opraviti ima eo ipso nemško razumi. Mi pač upamo, da se bojo drugi možje te komisije takim birokratičkim in profistavnim namenam tega gospoda zoperstavili. — Tudi pri nas bodemo veliko novih uranikov dobili, pa tudi imamo veliko tacih, ki so dozdaž le v mestih med akti živeli, in kterim bode zdaj treba na kmete iti. Se vé de tem gospodam ne bo ljubo, veselice mestniga življenja zapustit. Namesto de bi lepo akte prebirali, bode treba v pisarnicah se z kozuhosmradnimi kmete pečati. Znabiti, de so ti gospodje, dozdaž nemisleč na osodo svojiga prihodnig življenja, slovenšino popolnoma zamenarili. Alj bode tudi tak gospod, ki komaj kakšne po nemšini dišeče besede ljuljanske šprahе zastopi, tudi Poljanca razumel, ktir čisto slavenšino kramlja. Al bode kmet zaupanje do takih gospodk imel, ktire ga še v njegovim milim jeziku nagovoriti ne znajo. Pri tacih uradnikih se bode sopet stara, stoletna tožba zaslišala, ktiro je pevec divice orleanške v drugim zmislu Jovani v usta položil;

Sin tuje zemlje . . . ki mu
Prededov svete ne počivajo
Kosti v deželi, alj jo ljubil bo?
Ki živel mlad z mladeni našim nt,
In nam ne zna po naše govoriti,
Al more oče svojim sinam biti?

Pač živo želimo, da bi star prepir med narodi avstrijskiga cesarstva nehal, da bi se vsak avstrijski državljani tudi v deželi, kir ni rojen, avstrijski rojak ne pa ptujec imenoval, pa mi smo tudi prepričani, de, ako se vlada tega kar enakopravnost tirja ne bode na tanjko držala, zastonj konc stariga prepira pričakujemo.

Ljubljana 12. t. m. Pred tednom se je naš visoko spoštovani g. Ulepič iz Celovca, kir je bil pri odhodu za ustanovljenje novih sodnic na Krajnskim in Koroškim, nenadoma v Ljubljano vrnil. Sploh je govor, da nočejo koroški gospodje od tega, da mora sleherni uradnik deželni jezik umeti, ministrovemu povelju vkljub nič vediti. Predloga je bila nek v Celovcu storjena, da bi se koroški uradniki ki po naše ne razume iz krajnskiga nazaj na Koroško vzeli, krajnski uradniki pa, ki so tam bi znali v te službe tukaj prestopiti. Pa temu so se, kakor je govorica, koroški gospodje na vso moč v bran stavili, pri vsem tem pa bi nam nek hotli Krajnce nazaj dati. Temu zoperpostavnemu nakanjenju se je naš častiti rojak neki krepko ustavljal; ker je pa bilo vse zastoj se je poslovil in odbor zapustil, rekoč, da bo to krivo ravnanje ministru pravice naznanil. Še več družiga se pripoveduje, toda mi mislimo, de čuvaji svete pravice se ne bojo dali od nemškiga duha tako preslepiti, da bi to, kar se Nemcam spodobi, Slovencam odrekli. S to novico smo se le avtentički komentistiga čudniga pristavka v raspisu za sodniške službe: „die N. N. haben ihre Sprachkenntnisse anzuführen“ dobili. Al se tako cesarska beseda spoštuje? Zdaj se tudi tisti predramijo, kterim je bilo poprej tirjanje lastne apelacije na Krajnskim znamnje separatizma, in Nemcam sovražniga duha med Slovenci. Principiis obsta, naj bode za naprej naše geslo, de tudi nam ne bo grozovito: Pre pozno v ušesa donelo. Kakor se sliši so se vsi Krajnci, ki so pri temu odboru v Celovcu, za našo reč krepko potegnili. Hvala pa posebno gre našimu verlimu rojaku g. Dr. Ulepiču, ki ni dopustil, de bi se cesarska beseda tak sramotno stolmačila. Visoko ministerstvo pa naj se iz tega prepriča, de zagotovljenja enakopravnosti jezikov pri uradih nimamo poprej pričakat, dokler svoje lastne apelacije les ne dobimo.

Iz spodne Istrije! Dragi pobratime! Naputuj se — idi od sivih pečin merliviga Krasa do kraja morja, kir sinje more te ostavi, hodi iz prijetnih mirniških (Quieto) dolin preko veličanske Učke — po čisto slovenski zemlji postopaš. Na Krasu, v teržaški okolici proti Piranu do Rukova (Dragogna) prijazniga slovenskiga brata; v sredni spodni Istriji pa srečaš moža močne in čvrste postave v staroslavenski obleki. Dragi Slovenec! brate ti je hervaškiga roda, z besedmi „Bog daj zdravlje“ te pozdravi, in ako mu „Hvala z Bogom“ daješ, onda veselo serce se mu z milim očmi odpre. Pravi Slaven v jeziku in običaju je, priljuden, odkritosrčen in gostoljuben. — Jednakopravnost jezika, ovi temelj zdraviga narodniga življenja, je tudi njemu obljubljena in zagotovljena, — zastoj se pa po nji pri nas oziraš. Nije še duha in sluha — in vendar je tudi istrijanski Slaven svest ko vsi naši brati po avstrijski carevini; pobaraj ga od metežnih časov lajskiga leta, odgovoril ti bo „Gospodine! pripravi smo bili, kao ondi, kad smo Francoze z černo vojsko prognali.“

Res je, da imamo dobre šolske knjige tudi v ilirskim narečju, in da se nekatere postave od lajskiga leta sim zraven nemškiga in italijanskiga tudi v ilirskim in slovenskim jeziku po dokladih naših vladnih italijanskih novin oglasijo, — žali Bog! pak šol in clo narodnost nigde nimamo, ljudstvo predstavljene zakone čislati ne zna, in uradnik jih razumeti neče alj nemore, marveč znano lepoto ilirskiga jezika v svoji neumnosti z prilogam „lingua barbara“ očerni.

Bog daj, da vlada svoje obljube spolni in šole v narodnim duhu osnovi, in take uradnike, ktiri naš slavenski jezik popolnoma znajo pri vsih uradih postavi. — Veselilo nas je, da je pred kratkim tudi vladni časopis „osservatore triestino“ nekoliko besedic zavolj novih sodniš in prihodnih činovnikov pregovoril. Tudi mi z njim rečemo; ne samo na videz se imajo

nove urade spremeniti — stari burokratizem naj se izleče, in v novo ustavno oblačilo naj se uradništvo zagerni, z tim pa je treba tudi ravnosledno misliti in delati. Alj bi ne bilo znabiti prav, praša opomneni časopis, da bi se vsaciga prošnika oistro izpraševalo čez pravice in dolžnosti, katire so v ustavnim pismu in v dopolnovajočih postavah v slobodi tiska, v porotah itd. zaznamvane — de bi pribodni več ne vidili, kakor žali Bog semtertje še opazimo, nasledke neprijetnih ostankov prejšnih časov? Nadjamo se, de bodo tisti gospodje, ktiri imajo težavno delo imena novih uradnikov ministerstvu nasvetovati, tudi na drugo narvažniši lastnost gledali, to je na znanost raznih jezikov vsaktere kronovine. Potrebno je da činovniki z ljudstvom v tistim jeziku govorijo, ktiri je naroden.

Naj se tedaj taki uradniki izvolijo, ktiri jezik posamezniga kantona popolnoma znajo.

Alj ni zamirljiva nezaupnost deržavljana (pravi na dalje oss. triest.) ktiri samo italijanski alj slavenski jezik govori, ako ima kako sodniško alj politiško pisanje, ktiri ga zadeva, podpisati, čeravno se mu njega obzežik po dolmači stolmači. — Ni tedaj že zadosti da se pri pretresu zastran znanosti jezikov samo na kako šolsko spričo gleda, marveč popolno pričanje znanosti jezika se mora imeti (ma abbiassi in vece un' assoluta prova di fatta della conoscenza d' un tal idioma) tedaj se naj na take osebe pri razdelitev novih uradov posebni pogled ima.

Z velikim veseljem smo ovej članek čitali, in ako Bog dade bo boljši. — ski.

Celovec 9. Novembra 1849. Spet se na Koroškim novaki nabirajo; naša dežela je mladih ljudi že toljko zgubila, da je pri pohištvi, ktere so poprej dva ali tri, štiri hlapce imele, sada le samo jeden, in ovi še star in zdelan. Vse že pravi: „kdo bode kej zemljo obdeloval? kako bode kmet svoje nove velike davke plačoval?“ To jih je malo potolažilo, ker se je bralo in čitalo, da bi imeli izsluženi vojaki vsi na dom priti. Kar se kmetam pa najbolj čudno zdi, je to, da se sada na zimo novaki zbirajo; vsi hlapci so že likofe vzeli, in sada morajo pa služiti cesarju; tako ni likofa, ni hlapca! —

V gnusnoj Gracarci se neki E trudi, postavk Celovskega prijatelja Slovencev na starše in varhe slovenske mladine razjasniti, in pokazati; da ni dobro, ni pravično itd. kar tisti šentani prijatel Slovencev svetuje. Srotle! kaj se trudiš, da ti znoj od las kaple? Slednič vender moraš obstati, da ima tisti prijatelj Slovencev prav, alj tisti §§. osnove uravnave za latinske šole sa morajo premeniti: muss noch viele Modifikationen erleiden! Tudi v našej Karinthiji se je neki nemškutar oglašil: „Es gibt nur einen Weg zu Oesterreichs Grösse, und dieser ist seine möglichste Germanisirung; bei einer etwaigen Collision muss sogar die Freiheit weichen, da bode Austrija edina, in to se ve, celo nemška. Kedar lani Slavjani niso hoteli v nemški rog trobiti, se je jim v vsakim listu očitavalo. „Ihr Slaven wollet lieber die russische Knute, als die deutsche Freiheit;“ sada se pa že vidi, kje so tisti knutijanarji; „die Gesetze müssen Modifikationen erleiden,“ „die Freiheit muss weichen,“ alj ni drugači, še „ustava od 4. marca se mora zrušiti“ vse le za to, da bode Austrija — nemška; o vi nesitneži in knutijanarji,

„Dolga mu čitica
Maha na pleča
Ta mu je ljubica
Nespremeneča.“

Görgej se je mende iz Celovca preselil; ne vem prav, kam; pravijo v Wolfsberg, ker se je tukajšnih honvedov zbal. Svečan.

II. Razprava IV. učiteljskega zbora na Slivnici poleg Marburga.

(Dalje.)

c.) V učivnici se ima računiti učiti. Iz-

kušnja pak kaže, da so ravno bivši učenci potle v občevanji najslabši računarji, ker težko včakajo, da si, računsko ploščico za vergši, blodno ino nerazumeto nadevanino Nemških čislenk ali cifer ino računskih izrazkov iz obtežene glave odpravijo.

d.) Zadnjič se ima v učivnici kersanski nauk ino lepo zadržanje učiti. Koliko učiteljev kersanskega nauka ino poboženstva je, nepoznaje svojega visokega poklica, globoko pogreznilo v splošno versto golih jezikoučev! Ali je tedaj čudo, da so učivnice same sv. vero, ktera ima po občutji voljo k spoznani resnici nagibati, majale ino spodkápale, ker se je Nemški katekizem le v vbogo pamet phal, serdce pak v ledino vseh divjih strasti puščalo?

Vsled rečenega tedaj zbor sklene: da se ima v potrebno popravljenje Slovenskih narodnih učivnic v njih vse v domačem jeziku učiti: Nemščina pak bodi le poseben učni predmet, dokler po izkušnji dobro ve, da se učenci tude Nemščine onde bolje uče, gder se Slovensčina razkladavka v uk vpleta.

3. Da se učivnice ne čislajo, ter otrokom veselja ino staršem skerbi ne delajo, so bodikaj učne knjige vzrok, ker so v tujem jeziku in overženem pravopisu, ter zapopadka brez potrebne mikavnosti ino koristnosti za prihodnji delavni žitek.

4. Ker so učitelje za svoj imenitni stan ugrešljivo pripravljani, ino za svoj terpki trud nedostojno plačani bili, kar jih je za učenje nekaj nerodne, ter nekaj raztresene in nevoljne činilo.

5. Ker je očiteljem davavna navadna učnina skopim in vbogim staršem pretežko hodila, tako da so svoje otroke raji doma k delu deržali.

6. Ker si zadeti deržavni vredovi premalo v skerb jemaše, hojenje v učivnico tude silama morati.

II. Kterimi sredstvi se da učstvo vzdigniti ino krepko oživiti?

Iz ravno gore razkaznih pogreškov, ktiri hojenje v učivnico ino njejni tek kazé, se sledeče sredstva, nje odpraviti ino narodno učstvo v zaželjeno cvetenje povišati, od same sebe vnudijo.

1. Da se v učivnico materni jezik, kakor jedina učna beseda popolnoma brez vse polovičnosti vvede.

2. Da se učencem sedanjim potrebam primerjene učne bukvice v roke dajo.

3. Da se učitelji v priličnih, to je v Slovenskih pripravniščiščih za tečno učbo izobražajo ino godijo.

4. Da se učiteljem pristojna, dovoljna ino nezavisna plača odkáže.

5. Da se zasluge učitetjev spodobno priznajo in obdarjajo.

6. Da se obljubljeno učebno svetovavstvo samo iz domorodcev, ktiri narod resnično brez sebičnosti ljubijo ino njegove potrebe naj bolje znajo ino čutijo, sestavlja.

7. Da deržavna oblast učstvo sploh vsemi svojimi posredki podpira ino pregreške z oboje strani primerno strahuje, ter da pošiljanja otrok v učivnico staršem na voljo ne pušča.

III. Kaj je zoper dozda navadno učno plačilo reči?

Da je ti način, učitelje plačevati, overči:

1. Ker se tako učiteljem shodno ino potrebno spoštovanje krati, ako so plačevani, kakor najeti teržaki.

2. Ker v pobiri učnine s kmetmi v neposredno dotiko ino zlo neogodno položenje prihajajo, posebno, če je siljenja treba.

3. Ker jih, dokler ubogi ob dobi ne morajo, premožni pak večkrat ne hočejo plačati, pogostoma občutljivi uterpek svoje pravice doleta.

4. Ker je takovo plačevanje, kakor je gore I. 5. povedano bilo, večkrat pošiljanju v učivnico na poti.

Zbor tedaj nasvetuje, da se učiteljem določi služ ali zaslužitek po srenjski gospodski izroču.

IV. Razprava, kako Ilirski pravopis ino zvokovanje ali glasovanje, (Lautiermethode) v pojedinih šupah napreduje, in ako je gde kak napotek, kmalo jega odprava.

1. Ilirski pravopis je povsode znan ino ljubljén, Bog! da bi v njem le tude odločenih učnih bukvic bilo.

2. Drugačesnja je s zvokovanjem. Zvokovanje, od vladnega praviteljstva sicer le priporočeno, pak ne ukazano, v nekterih učivnicah res veselo uspeva, v drugih pak netečno v pušči leži, ino to sicer po vlastnem izpovedanju učiteljev in sledečih pričín:

a.) Ker dosedanji učitelji v pripravniciščih še nikakega uka o zvokovanji neso dobili, in se jim ta nova reč pretežavna zdi.

b.) Ker otrokom daja priliko k glumljenju ali šaljenju ino tude celo k hudobnemu zasmehovanju.

c.) Ker staršem serd dela, dokler doma otroke za učivnico v čerkovanji po stari navadi pripravljajo.

d.) Ino ker so si boje učitelji za tega voljo uže več neprijetnosti izkusit imeli.

V. Svobodno razgovarjanje; ali bi se v naših zborih ino zapisniku rajši materni jezik ne rabil?*)

Pretehtavši, da je izobrazivanje Slovenščine, naše premile materinščine po ustavi zagotovljeno, ino 1. bode odsihdob jednako pravno učna beseda;

2. Da javni pogovori o učebnih predmetih zbornikom ugodno priložnost; potler

3. Velik podbodek in pogon, se v narodnem jeziku skerbneje uriti, davajo; ter

4. Taisto nerodno plahost in okornost, ktera Slovenca, kedar bi imel boljše in očitno govoriti, toliko rada prestrega ino pači, odpravljajo, odloči zbor; udom bodi v večeru ožiru na voljo puščeno, v skupščini poljubno besediti, zapise pak je v obojem jeziku gotoviti, ino v ti namen si izvoli posebnega vrednika.

(Konec sledi.)

Hervaska in serbska dežela.

Slavenski Jug prinese sledeči dopis iz Dunaja:

Že davno vam nisim nič pisal iz te velike kovačnice naše sreče in nesreče. Vzrok tega je bil, ker vam nisim mogel nič veselega povedati, žalostne reči pa tudi pozno prezgodaj čujemo.

Zdaj vam moram v svojo žalost in v tugo vsega naroda za gotovo povedati, da iz vsega tistega, česar smo se mi v začetku lanijskega leta nadjali, in kar smo pričakovali od srečno dokončane madjarske vojske, nič biti neče. Ako mi ne verjete, počakajte še kaki mesec, in ako se reči do tistega časa silno ne premene, boste vidli, da sim pravico govoril.

Vse, kar se tukaj za nas, in nam nasproti dela, je razdeljeno v dve stranki. Ministerstvo, banski svetovavci, poklicani zaupniki, in poslednič serbski poslanci.

V ministerstvu se za slavjanstvo edini Thun poganja, ali za centralizacijo so vsi, kadar do resnice pride.

Kaj čem vam od banskih svetovavcev povedati? Vi poznate našega bana, in ves naš narod, da, cela Austria ga pozna. On je dobra duša s pesniškim in slavjanskim duhom, in preveč odkritim srcem. To tukaj vsi vedo, nar bolj pa nemški centralisti.

Vi mi ne boste verovali, ako vam povem: da je do njega slavjanskemu civilnemu domorodcu težje priti, kakor k samemu caru.

Kar naša kraljevina stoji, ni bil tako za-

*) V razumenje tega je treba ovaditi, da je zbor se prvokrat snidši, sklenel: Nemški besediti ino zapisavati. Pisavec.

pert pristop narodnim ljudem k svojemu banu kakor sedaj.

Ako ne verjete, prašajte za redom vse tukaj živeče, poštene Slavjane, in prašajte tiste, ki iz Zagreba v kakoršnih koli opraviilih sem pridejo. Tako bode tudi znanprej ostalo, dokler bodo v njegovih predizbah vsakega ljudje sprejeli z nemškimi in francoskimi imeni.

V njegov bureau kakor pri ministru notrajnih zadev, se mora narpopred iti skoz sobo znanega gospoda F —. Tako pripovedujejo vsi tisti z nezadovoljnostjo, ki so tam bili.

Veliki sovet z našimi poročniki je bil le dvakrat in dosti kratek. Sicer vsaka stranka zase dela.

Seme starega sovražtva zarad vere se spet bolj in bolj začne v naš narod sejati. Naš ban se je močno za to opiral, da se Vojvodina z nami zjedini, ali proti temu se ni le sam patriarh izrekel, ampak tudi več naših ljudi. Narodu našemu ni treba druge sloge, kakor te, ktera se mu v Beču skuje. Zato bi tukaj pripravniki bili Slavonci za posebno kronovino razglasiti. Eno odperto selce ložej spokori človek kakor jako terdnjavo. To je stara reč.

Naši poročniki so doveršili osnovo občin, županij, banskega svetovavstva in sodbene vravnave. Ko so to ministerstvu predložili, jim je bilo delo nazaj poslano s pridjano osnovo juridiške vravnave za Ogersko. Naloženo jim je: da naj to pretresejo, svojo pa naj popravijo in potem na novo predložijo. Zdaj veste, da bomo tudi znanprej z Madjari na enaki temelj postavljeni.

Ministri pravijo, da kervave sodbe za našo domovino ni treba, ono bo nam dalo posebni oddelk austrijskega Justickassationshofa. Naši ljudje se temu protivijo, bomo vidili kakošen bo izid.

Čuje se nekaj časa po Beču, da je na naše zborne sklepe nek dokonček (resolutio) gotov, po katerem se bo naš zbor sestavil. Nekteri nočejo pri tem nobenega opraviila imeti, ker je to absolutna volja konstitucionalnih deržavnih opravil.

Kakor juridiška vravnava, tak je tudi banskega svetovavstva, po naših poročnikih napravljena, od ministerstva nazaj poslana s to nalogo, da naj politiško vravnavo drugih kronovin pretresejo, in da naj se po njih osnovah derže. Vsi dopisi banskega svetovavstva se zdeji pošiljajo na zadevajoče ministre.

Te novice so tukaj vsim Slavjanom dobro znane. Vsa poštena serca prašajo, ko se srečajo: „Kdaj bo pred slavjanske vrata sonce posijalo?“ Pa na to jim modri odgovarjajo: Slabo obrnjen čas se ne bo nikdar vernil.

— Njih Veličanstvo naš mladi cesar so blagovolili z zadovoljnostjo prejeti knigo: *Zakonik Štepana silnoga Dušana cara Serbskoga od Miloša Popovića*, urednika beogradskih novin jim podano, in za znamje spoštovanja so mu podelili zlato kolajno učenosti. Kakor se sliši bode v Zagrebu ne pa v Ljubljani slavjansko vseučiliše ustanovljeno. Samo dobrovoljni zneski za potrebno glavnico znesó en milijon goldinarjev srebra.

Ptuje dežele.

Nemška. Cela slava prerrojene Nemčije se je že pogubila. V kratkim bomo še slišali de je Nemško brodovje, s kterim so se lani tak neizrečeno ustili, v prahu in dimu zgignulo.

Tako znano „Reichsministerium“ je dalo na vse poveljike vojskobodov ukaz, da naj bodo pripravljeni vse brodove popolnoma končat, preden de bi jih Prusam ali Dancam čez dali, pulfra morajo zato zmiraj dovolj pripravljeniga imeti, in kader bo Prus ali Danec prišel, bo nemško brodovje šlo rakam žvižgat.

To mi je lepa nemška edinost! Bog nas varuj taciga „Reichsministerija“!

Francoska. Časopis Czas pripoveduje sledeče od preselitve Poljcev iz Pariza v Ameriko: Današni dan (23. Oktober 1849) stori novo dobo v zgodovini poljskih preselnikov. Danas namreč je zapustilo sto Poljcev, večidel priletnih mož, ki so skoz 18 let naše žalostne osode deležni bili, brez domovine tožno življenje vživati, obupni in večidel primorani Francosko, in so se v Ameriko podali, Bog jim daj srečo na žalostni poti! da bi se jim unkraj morja v prognanstvu boljše godilo! Mi pa, ki njih zgubo obžalujemo, ker so se od našega ognjiša odtergali, ne moramo pozabiti, da je njih v sili storjena sklemba, nam nezaceljivo rano v serce zasadila!

Danes se je očitno vidilo, da nar hrabriši vojaki Evrope vedno za in zavolj Francoskega svojo kri prelivajo. Poljsko in njegovi sinovi to čutijo, in bolj čutijo kakor vsak drug narod. Prekucia 24. Februarja je to zadostno spričala; priseleni so bili polski izseljcniki se v svojo dežele verniti, tistim je bilo premoženje vzeto, ki se niso verniti hotli, vbogim starčikom je bila podpora večidel ali clo odvzeta, ki so potem še deželo zapustiti mogli. V imenu Poljskega se je dvignila revolucija 15. maja 1848; prisileni so bili clo poljski izseljcniki v sardinske, toskanske, rimske legione stopiti. Ko so se iz vojsk nazaj vernili, so bili prigovorjeni, se v Ogre, Turke in Greke mešati. Ker je Francosko, prav za prav francoska vlada, povsod te revolucije, ki jih je sama na dan poklicala, v začetku podpirati hotla, potem pa povsod zatreti znala, in ko so ostanki tih kervavih dogodb se spet na Francosko vračati jeli, je ravno ta vlada sklenila, sostavljena iz oseb, ki so pod kraljem Ljudovikom in clo v sedajni republiki za zagovornike narodnosti se dvignili in se udi poljskega narodnega društva imenovali, delo dokončati, kterege se nje spredniki niso mogli ali niso upali lotiti.

Narpopred so se Poljci za zapeljivce in vstajnike razglasili; eni časopisi so nas silno grajali, da smo podpihovavci, možje brez poštenja in pravice; republikanski časopisi si niso upali nas zagovarjati; tako smo bili popolnoma udarjeni. Spoznali smo, da je nas Francozko vedno golufalo, za svojo slavo in častoglad rabilo, da smo našemu dobičku vkljub vse bojna polja z lastno kervjo močili.

Nar imenitniši in že vdomačeni Poljci so bili brez vsmiljenja iz Francoskega pregnani; ostali pa, ker se je vlada očitnega ravnanja bala vse naenkrat spoditi, šo bili po deželi poslani, z golufivim obetanjem, da bodo od vlade pomoč dobili. Med tem je pa bilo opravnikom povelje dano, Poljcev daleč ne več podpirati, in zdaj delajo po kmetih naši sivi majorji stotniki za 12 Sousov na dan!!!

Več naših bratov, navajeni meča in ne pluga, tega ponižanja niso mogli preterpeti in so terjali potne liste v Sibirio; oklenjeni so bili peš na prusko mejo poslani in vsmilenim nemškim beričem izročeni, ki so jih na rusko mejo odpeljali. Enaka osoda je vse zadela, ki so se po dani zapovedi, Francosko zapustiti, čez 24 ur še v deželi mudili. To je nam prekucia v Februarju rodila, to je gostoljubnost svobodne francoske republike, to zahvala naših bojov po celm svetu za njih mogočnost. Še hvalo jim moramo vediti, da so nam toliko milost skazali, da nas niso po nasvetu Tachereau'sa v terdnjave na špansko mejo zaperli, in da so dovolili nam si v daljni Ameriki, v lusijanskih pušavah novo domovino vstvariti.

Engleška Na Engleškem pričakujejo Košuta k bode na parobrodu „Sultan“ prišel. V Suthamptonu ga bodo veličastno sprijeli, in z veliko gostbo počastili.

Franc Pulsky, znan poslanec poprejšne madjarske vlade na engleškem je zdaj pri ministru Marquis Lansdovu na obisku.

Nepoliški del.

Narodne pesmi.

(Nabral v Metliški okolici J. Navratil.)

III.

Koledniška, kadar zvezdo nosijo. ¹⁾

Presveti tri kralji
Preblazen vaš dan!
Preblazena zvezda,
Ki svetis ti nam;
Preblazena Marija,
Ki rodiš ti nam!

Mi smo trije Elitarji,
Iz treh dežel smo sem prišli
Gašper, Melhior, Boltezar.
Herodež je postal serdit;
Se ima nov kralj roditi,
Je dal vse fantje pomoriti.
Dvanajst tavnent možkih otrok
To je bla žalost ino jok.

Mi pod to zvezdo projdemo
Vam novo leto voščimo
Vam voščimo vsmiljen'ga Jezusa
Za rojstvo mi zahvalimo
Ljubo devico Marijo,
Ki je rodila Jezusa
O Jezusa zveličarja.

Mi pod to zvezdo projdemo
Vam novo leto voščimo
Vam voščimo vsm skup lahko noč.

IV.

O vuzmu, kadar kolo plešejo. ²⁾

Se kosini (?) ne kolini (?)
Igraj kolce, ne postavaj.
Nisam došal kol'ca igrat,
Neg' sam došal divojk zbirat.
Ni divojka nakinčena
Ni veselje dozlacheno.
V gradi so visoka vrata
Na njih sedi lepo Kate
Lepo Kate, divojčica.

Kada Jure Dunaj plava
Nek ga plava i preplava,
Plavajčko ³⁾ čačko ⁴⁾ zove,
Nek ga zove i prezove.
Mlinarica žleb zapérje
Nek zaperje i odpérje.

Na vertu je troje zelje
Troje zelje i korenje.
Vse s poličkom pred sodičkom
Z belim hlebom žutim sirom.
Vse tičice radovnate,
Mimo jaše star' na konju,
Iznil si je svitlu sablu
Razsekal je listnu travu.
Bog ti plati star' na konju,
Prošal Petar na vintaru (?)
Ljube hale kupovati
Svojim sestram prodavati.
Zdrava ljuba halo derla
V nji je kol'ce izvodila
V nji je sinka iznosila.
Da bi imela černe oči,
Valjala bi kralj ⁵⁾ gospona
I njegove vrance konjce
I njegove verne sluga.
Da bi mi se jedan znašel,
Da bi mi hitil zlato kruna

¹⁾ Zvečer pred sv. 3 kralji nosijo trije fantje po mestu zvezdo v kateri luč gori. Eden jo derži na debeli palici, eden jo ziblje s pripeto vervico, eden pa pobira denarje v dar. O tej priliki pejejo zgornjo pesem. Tudi po kmetih hodijo koledvat, kjer jim predvsi in drugo blago v dar dajejo, ki ga koledniki nazadnje med sabo razdele. Če se dve take družini srečate, si skušate ena drugi zvezdo razbiti, ker družina z razbito zvezdo ne more ničesa zaslužiti, kar je uni v dobiček.

²⁾ Vuzem pravijo velikinoči. Od kod ta beseda in kako Metliški deklič o vuzmu kolo plešejo, sim popisal v Vedežu v listih 14. 15. in 16. prve polovice letašnjiga leta. Ondi sim izustil tudi svoje misli zastran začetka te navade. Tukaj le pristavim, da se govor nazočne pesmi od navadniga loči, kar poprejšnje pesmi spricujejo. Pesem, kakor je očitno, je iz odlomkov različnih pesem sestavljena. Besedam, ki jih ne umem, sim prašaje (?) pristavil. Prav drago bi mi bilo, ko bi hotel kak rodoljub na znanje dati, jeli se ta pesem še kje prepeva, bodi si na Slovenskem, Horvaškem, Serbskem ali kje drugde. Po tem bi se vtegnila morebiti še kakšna zgodovinska drobčina zaslediti.

³⁾ Plavajčo. ⁴⁾ očeta. ⁵⁾ kralja.

I sreberno povijaču
Htela bi mu ljuba biti.
Znašli so se čer'ni mali;
Čer'ni mali Vogrančički. ⁶⁾
Komu moram ljuba biti?
Čer'nu mal'mu Vogrančičku.
Lepe moje bele noge,
Za kom bote pohajale?
Za čer'nim malim Vogrančičkom.
Lepe moje bele ruke
Koga bote objemale?
Čer'ga, mal'ga Vogrančička.
Lepa moja sladka vusta,
Koga bote kuševale?
Čer'ga, mal'ga Vogrančička.
Lepe moje černe oči,
Za kom bote pogledvale?
Za čer'nim malim Vogrančičkom.

Odprite naša vrata ⁷⁾
Čez tri rudeča zlata
Sive konjce vodimo
Rudeča zlata nosimo
Okol' sebe srebern pas
V vsakem žepu sto dukat.

Arthur Görgey.

Arthur Görgey, stare, plemenite rodovine je bil rojen v gradu Topore na Cipsu leta 1818, mesca januarja. Njegov oče Juri je imel 4 sinove Guidota, Armina, Arthura in Stefana. Njegova mati, zlo izobražena žena, je svoje otroke posebno dobro izredila. Na vsako vreme na mraz in vročino jih je navadila. Nikdar nobenemu ni pustila nogovic obuati, ali se v pregorko obleko napraviti; po zimi ni nobenemu plašja dala, ampak lahko suk-nico. Od tod pride; da ni Görgey v vojski po zimi nobene težave občutil. Njegova mati mu je umerla zadnega mesca 1828. Manj ojster in bolj priljuden oče, kteremu je bila zdaj izreja svojih otrok pripuščena, je pred sedmimi letmi časno življenje zapustil. Arthur se je učil v Kázmárku in Leutšavu. V 14. letu je v govornišvo stopil v Eperiesu, kjer je pa le malo tednov ostal, in se je potem na pionirsko šolo v Tulu s veselim srcem podal, ker ni družega ne mislil ne govoril, kakor od vedne vojske. V tej šoli je imel še večjo srečo kakor Napoleon; tamošnji učniki so kmalo njegovo bistroumnost spoznali, ki je triletno šolo v dveh letih dokončal, in so ga torej višjemu vojaškemu opravištvu priporočili s pristavkom, „da bi bil za vojvoda prav dober.“

Očetu pa so učniki pisali, da, kar je v Tulnu učilišvo osnovano, še takega učenca niso imeli. To pismo se se dobi.

Arthur je zdaj na Dunaju v ogersko kraljevo stražo plemenitnikov stopil, kjer se je vedno pridno, naravno kakor vojaški red tirja obnašal. Pa vse te znanosti, ktere si je do zdaj pridobil, so mu bile vse premalo, hodil je na vseučilišče, kjer se je posebno pridno staro zgodovino in druge znanosti učil. Čez pet let je bil za nadlajtanta pri Palatinal-huzarjih zvoljen, je pa službo popustil in se v Prago podal, kjer se je Kemio učil. Potem se je oženil in k svoji zlahti v Topore vernil. 15. sušec je tudi njega iz počitka zbudil, hitel je v Budapešt ministerstvu se v službo ponuditi. Poslan je bil narpopred v Lüttich po orožje. Ko nazaj pride je bil za stotnika zvoljen, pozneje je postal major v Scolnoku. Ko je ban na ogersko svojo armado peljal, je bil on na otok Csepel poslan, kjer je nesrečnega grofa Jachi obsodil. To je nar večji madež scer zakega moža, kterega si nikdar ne bo zbrisal. Košutu je njegova ojstrost silno dopadla, mu je torej visoko stopnjo namenil. Görgey je bil glava prve vojske, ki se je z vjetjem Rothove armade končala. Na to je postal poveljnik Presburske terdnjave. Ko se je Moga čez Laitho dvignul, kteremu je Košut malo zaupal, je Görgey tako rekoč poveljstveno žezlo že nosil, akoravno mu je bilo še le potem podeljeno, ko je ban Madjare pri Mannsverthu hudo natolkel. Ko je Vindišgrec poveljstvo prevzel, se mu je Görgey čez Gjur in Budapešt počasno vmikal, kjer je svojo slabo armado razdelil, z enim oddelkom Percela

⁶⁾ Ogri, Vogri.

⁷⁾ Te verstice pejoč se spusti cela versta dekličev navdoli skozi vrata, ki jih dve tako naredite, da ena desnico, ena levico nad svoje glave vzdignete in se z rokama sprimate.

Pisatelj.

v Scolnok poslal in z drugim se je sam v Waitcen vergel. O tistem času se je marsikdo takemu ravnanju posmehoval, in vonder je bilo to nar koristniše; na vsako drugo vižo bi bilo naenkrat vse zgubljeno. Ko je Dembinski mesca februaria višje poveljstvo prevzel, je izdal razglas 14. febr., v kterem je svoji armadi natanjko pokornost do novega generala zapovedal. Velicavstvo Dembinskega se je po nesrečni bitvi pri Kapolni otamnilo, in podmarsal Vetter je na njegovo mesto stopil; pa tudi ta je moral kmalo od veliteljstva odstopiti, in versta je zopet na Görgeya prišla, in o tej dobi je bil on strah Avstrije. Cesarsko armado je do Budapesta nazaj vergel. Damjanič je Waitcen vzel, in sam se je dvignul čez Ipoly-Sagh, je zmagal pri Nagy-Sarlo in je Komorn osvobodil. Tukaj ga zadene povelje državnege zbora Budapešt vzeti, kakor strela iz jaznega. Pri tej priči je te pomenljive besede zgovoril: „Zgubljeno je Ogersko.“ Ker je vbogati moral, je Budim v 17 vročih in kervavih dnevih z naskokom vzel. 21. maja ob dveh zjutraj se je naskok pričel. Ob 4. je zavpil: „Tam veje trojbarvna zastava! Živili Honvedi!“ In zares je bandero na rečenem mestu vihralo. Vladni pooblastenec Ludvig ga praša: „ako hoče vzetje Budapesta v Debrečin naznaniti?“ On mu odgovori: „Spomnite se na Melasa pri Marengo, naredite; kar se vam zdi.“ Görgey je potem ministerstvo vojništva prevzel, pa imena podmarsala in reda v pocastenje hrabrosti ni hotel. Od zdaj so se začele zmešnjave med njim in Košutom. Zdaj je bil Haynau proti njem poslan; ko ga je pri Csigardu in Peredu čez Vago prepah-nul, pri Gjuru in Acsu zmagal, se je Görgey ranjen v Komarno vergel. Košut je hotel na njegovo mesto Mesarosa in Dembinskega postaviti, pa armada tega ni dovolila. Ko Görgey vidi, da je njegovo stanje pri Komornu nevarno, mu je Klapka pripomogel, da se je z svojo armado odtegnil. Pa pri Waitcnu je že na Ruse zadel, torej se je moral na zgornjo Ogersko vreči, in skoz celo pot vedno z njimi biti.

Hudi opor na Saju, zmagljivo orožje pri Hernathu ga ni moglo več resiti, in k temu mu je še nebolgljivi Nagy Sandor vse pokazil in mu zmago pri Debrečinu odnesel. Tedaj se je hitro proti Aradu obrnil, da bi se z južno armado zjedini. Pa ona je bila od Haynaua pri Themisvaru razpodela. Görgey je tedaj sam vso oblast prevzel in Košut je moral odstopiti. Šlik ga je pa že proti Aradu prehitel, rusovska glavna armada mu je za herbtom stala, z Sedmograškega se mu je Lüder bližal, od Themešvara mu je Haynau žugal; v takem stanju mu tedaj ni družega kazalo, kakor se z svojo vpehano in vtrudeno armado Rusom podati. To se je zgodilo pri Vilagosu 13. avgusta 1849. Görgey zdaj v Celovcu prebiva, kakor mu je vlada vkazala.

On je ravne, terdne postave, nosi očale, od vetra in sonca zagorel, lase ima kratke in še clo pod milim nebom večkrat glave ne pokrije. Desiravno je ojster v spolnenju vojaških dolžnosti, je vonder zraven tega prav ljudoljuben, prijazen. Večidel je do polnoči v stolu sedel in pisarjem narekval, da je zas-pal, med četrto in peto uro jih je že zopet poklical. Večkrat je ponoči jahal do sovraž-nikovih straž. On je mogel sam vse viditi in povsod zraven biti. Cele ure je včasih na tleh ležal in na zemljovidih gledal, kako bi se v vojski obračal. Njegova nar večja za-sluga je strategiška znanost, ktero je Napo-leon, conditio sine qua non, za vojskovoda ime-noval.

Smešnica.

Ni treba boljših smešnic, kakor so včasitiskarski pogreški, ki se v naglosti ali zavolje slabega posnutka, ki se za popravek kar s kertačo posname, v natis vtepejo. V enem slovenskih časopisov, toda o pravem času še popravljen, je bil sledeči tiskarski pogrešek: Perva žena mu je rodila pet sirov, namesto sinov.

Z m e s.

Na Ruskim v Kavkaziji je potres prebi-vavcam terga „Kulp“ velike zaklade razkril. Odtergala se je namreč pri potresu stran hri-ba, in na dan so prišle mogočne ploše soli. Nobena nesreča se ni pri tej prigodbi zgodila.